

Ministerityöryhmien johtopäätökset tilannearviosta

14.4.2021

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Sisältö

1	Kestävän kasvun ministerityöryhmä	3
2	Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden ministerityöryhmä	5
3	Lapsi- ja nuorisopoliittinen ministerityöryhmä	7
4	Oikeusvaltion kehittämisen ja sisäisen turvallisuuden ministerityöryhmä	9
5	Työllisyyden edistämisen ministerityöryhmä	11
6	Sote-ministerityöryhmä	13
7	Ilmasto- ja energiapolitiittinen ministerityöryhmä	14
	Liite 1: Hallituksen tekemät ilmastopäätökset	16

1 Kestävän kasvun ministerityöryhmä

Ministerityöryhmän valmisteleva Suomen kestävän kasvun ohjelma rakentuu Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman sekä EU:n elpymisvälineen muiden ohjelmien, uudistuvan teollisuuden strategian, kotimaisen omistajuuden ohjelman ja yrittäjyysstrategian sekä pitkäjänteisen t&k-rahoituksen kokonaisuuksista. Lisäksi ohjelma kattaisi mahdollisesti työllisyyden edistämisen ministerityöryhmän sekä osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden ministerityöryhmän ehdotuksia, ml. työperäisen maahanmuuton edistämiseen ja osaamistason nostoon liittyvät kokonaisuudet. Tämä ohjelma edistää myös kestävyystiekartan tavoitteita.

Ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävää kasvua tukemaan tarvitaan työllisyystoimien rinnalle yhtenäinen kattava kokonaisuus kasvua tukevista toimista, joilla tähdätään kasvupotentiaalia tukevaan osaamiseen ja TKI-toimintaan perustuvaan kasvupolitiikkaan. Siinä turvataan pitkäjänteinen T&K-rahoitus ja esitetään toimia Suomen investointiympäristön ja yritysten investointi- ja kilpailukyvyn sekä kotimaisen omistajuuden turvaamiseksi.

Suomen kestävän kasvun ohjelmalla tuetaan hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävää kasvua. Ohjelma vauhdittaa kilpailukykyä, investointeja, osaamistason nousua sekä tutkimusta, kehitystä ja innovaatioita. Ohjelmalla tavoitellaan merkittävää kasvihuonekaasupäästöjen vähenemää, työllisyysasteen nostoa tuottavuuden sekä tutkimus- ja kehitysinvestointien kasvua. Samalla ohjelmalla tuetaan hoitoon pääsyn nopeuttamista ja tasa-arvon edistymistä

Suomen tavoitteena on nostaa tutkimus- ja kehittämismenot 4 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen vuoteen 2030 mennessä. Tavoitteeseen pääsemiseksi tarvitaan yhteistä näkemystä ja missioita, kunnianhimoisempaa TKI-toimintaa sekä investointeja niin julkiselta kuin yksityiseltä sektorilta. Ilman yksityisen sektorin investointien merkittävää kasvua tavoite ei voi toteutua. TKI-rahoituksen ennustettavuuden ja pitkäjänteisyyden vuoksi TKI-tavoitteesta ja sen saavuttamiseksi toteuttavista rahoituskeinoista tulisi sopia parlamentaarisesti. Hallituksen kestävyystiekartan ja työllisyystoimien. Jos hallitus onnistuu kestävyystiekartan toimien avulla ja työllisyystoimilla luomaan valtiontalouteen riskinotto- ja mahdollisuus T&K:n rahoittamiseen myös velkarahalla paranee.

Yrittäjyysstrategia, teollisuusstrategian ja kotimaisen omistajuuden ohjelma tulee muodostamaan kokonaisuuden yritysten toimintaympäristön, investointikyvyn ja investointiympäristön vahvistamiseksi. Toimenpiteet kokonaisuutena parantavat merkittävästi suomalaisten yritysten kyvykkyyttä investoida välttämättömiin kasvu edistäviin hankkeisiin.

Tarvitaan luottamusta siihen, että Suomessa kannattaa perustaa yrityksiä, yritysten kannattaa työllistää, kehittää ja investoida sekä kasvaa ja kansainvälistyä sekä ulkomaiset, osaavat työntekijät ja opiskelijat haluavat työllistyä tai toimia yrittäjinä. Vastuullisella omistajuudella on vahva yhteys talouden kestäväan kasvuun ja kokonaistuottavuuden kehitykseen. Osaava omistaminen luo vaurautta, joka mahdollistaa kestäväan kasvun ja lisää investointipotentialiaa. Teollisuus on Suomelle edelleen elintärkeää. Suomen tulee olla vetovoimainen teollisuuden tutkimus- ja tuotekehitys-, investointi- ja tuotantomaa, josta on hyvät yhteydet globaaleille markkinoille. Onkin tärkeitä huolehtia teollisuuden kilpailukyvästä ja investointiedellytyksistä etenkin suhteessa keskeisiin kilpailijamaihin.

Valmistelun tilannekatsaus: Kestäväan kasvun ministerityöryhmän laajin yksittäinen tehtävä on ollut valmistella EU:lle Suomen kestäväan kasvun ohjelmaan liittyvä elpymis- ja palautumissuunnitelma. Suunnitelman valmistelu tammikuussa 2021 ja alustava suunnitelma julkaistiin 15.3. Kestäväan kasvun ministerityöryhmällä on myös tehtävänä valmistella elinkeinopolitiikkaan liittyviä linjauksia erityisesti kotimaisen omistajuuden ohjelman, uudistuvan teollisuuden strategian ja yrittäjyyden strategian työn pohjalta. Näiden käsittely on vielä kesken. Lisäksi ministerityöryhmälle siirtyi muita tehtäviä työllisyyden ministerityöryhmästä erityisesti talouskasvun ja finanssipolitiikan ryhmän uudet avaukset. Tästä kokonaisuudesta ministerityöryhmä ei ehdota uusia avauksia.

2 Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden ministerityöryhmä

Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden ministerityöryhmä on edistänyt hallituskauden ensimmäisellä puoliskolla hallitusohjelman keskeisten hankkeiden toteutusta painopiste-alueellaan ja käsitellyt erityisesti seuraavat asiakokonaisuudet:

- Oppivelvollisuuden laajentamista koskeva laki on vahvistettu ja uudistus tulee voimaan 1.8.2021 lukien.
- Koulutuspoliittinen selonteko on valmistelussa ja tarkoitus lähettää eduskuntaan maaliskuussa 2021.
- Jatkuvan oppimisen parlamentaarisen uudistuksen linjaukset ovat valmistuneet vuoden 2020 lopulla ja toimeenpanosuunnitelma valmistellaan keväällä 2021.
- TKI-tiekartta on valmistunut vuonna 2020 ja toimeenpano on käynnissä.
- Perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen Oikeus oppia ja ammatillisen koulutuksen Oikeus osata -ohjelmien toteutus on toimeenpanovaiheessa. Myös lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelma on käynnistymässä keväällä 2021.
- Kiusaamisen ehkäisemisen toimenpideohjelma on hyväksytty ja toimeenpanovaiheessa.
- Uusi laki esittävän taiteen edistämisestä tulee voimaan 1.1.2022.
- Luovien alojen edistämiseksi on valmistunut TEM:n päävastuulla ja yhteistyössä OKM:n kanssa Luovan talouden tiekartta, johon sisältyy mm. Creative Business Finlandin perustaminen.
- Harrastamisen Suomen mallin pilotointivaihe on meneillään ja sen pohjalta käynnistyy mallin varsinainen toteutus ja seuraava haku aukeaa maaliskuussa 2021. Myös mallin toista vaihetta valmistellaan parhaillaan.

Hankkeet ovat edenneet hallituksen tavoitteiden mukaisesti. Ministerityöryhmä katsoo, että hankkeiden avulla on luotu edellytyksiä koulutus- ja osaamistason nostolle kaikilla koulutustasoilla, edistetty koulutuksellista tasa-arvoa ja oppimiserojen kaventumista, luotu edellytyksiä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja kiusaamisen ehkäisemiseksi, edistetty Suomen asemaa kansainvälisesti houkuttelevana paikkana opiskella, tutkia

ja investoida sekä vahvistettu luovien alojen asemaa sekä tuettu liikunnan ja liikkumisen edellytyksiä.

Koronapandemia on kuitenkin aiheuttanut merkittäviä haasteita ja ongelmia erityisesti lasten ja nuorten hyvinvoinnille sekä kulttuurin, nuorisotyön ja liikunnan toimialoille. Pandemia on aiheuttanut kaikilla koulutusasteilla oppimisvajetta ja lisääntynyttä tuen tarvetta sekä edellyttänyt poikkeuksellisia opetusjärjestelyitä. Hallitus on tehnyt merkittäviä panostuksia koronasta johtuvien haittavaikutusten lieventämiseksi, esimerkiksi lasten ja nuorten hyvinvointipaketin, kulttuurin, taiteen, nuorisotyön ja liikunnan lisäpanostuksien sekä vapaan sivistystyön ja harrastustoiminnan tukemisen keinoin. Lasten ja nuorten tukipaketin avulla on tuettu kaikkia koulutusasteita. Kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää nuorisotyötä on vahvistettu merkittävästi. Lisäksi hallitus on tukenut työikäisten osaamisen vahvistamista lisäpanostuksilla.

Rahapelituottojen vähenemisestä johtuvat rahoitusongelmat heijastuvat kulttuurin ja luovien alojen, liikunnan ja nuorisotyön sekä tieteen sektoreille.

3 Lapsi- ja nuorisopoliittinen ministerityöryhmä

Lapsistrategian valmistelun tuki: Kansallinen lapsistrategia on valmis ja kevään 2021 aikana laaditaan sen toimeenpanosuunnitelma jäljellä olevalle hallituskaudelle. Lapsistrategian yhteyteen asetettu lapsibudjetointia pohtiva työryhmä on aloittanut työskentelynsä.

Nuorisopoliittikka ja sen koordinaation vahvistaminen: Valtioneuvoston hyväksymän, poikkihallinnollisen Valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman 2020–2023 (VANUPO) toimenpiteiden toteutus on alkanut, osassa toimenpiteistä on saavutettu selvää edistymistä.

Nuorten syrjäytymisen vähentäminen: Tavoitetta on toteutettu osana useita prosesseja ja toimenpiteitä, kuten harrastamisen Suomen mallia, työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön vahvistamista sekä koronavirustilanteeseen liittyviä lasten ja nuorten hyvinvointia vahvistavia toimenpiteitä. Lisäksi on kehitetty moniammatillista yhteistyötä lasten ja nuorten rikosten ennaltaehkäisemiseksi ja rikosprosessien sujuvoittamiseksi. Ohjaamoiden monialaista kehittämistä on jatkettu mm. psykososiaalisen työn Onni-toimintaa vahvistamalla. Alle 30-vuotiaiden työllisyyspalveluita uudistavat työllisyyden kuntakokeilu on alkanut. Vaikeutuva koronatilanne on asettanut haasteita toiminnalle.

Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman jatko: Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmaa (LAPE) toimeenpannaan suunnitelman mukaisesti, ja sitä pyritään sovittamaan yhteen Oikeus oppia -ohjelman toimenpiteiden kanssa.

Neuvolatoiminnan ja varhaiskasvatuksen yhteistyön kehittäminen: Parhaillaan tuotetaan materiaalia varhaiskasvatuksen palveluohjauksen tueksi ja suunnitellaan henkilöstön koulutuskokonaisuutta. TEAS-hanke yhteistyökäytännöistä ja palveluohjauksesta on alkamassa.

Lastensuojelun jälkihuollon kehittäminen: Lastensuojelun jälkihuollon/aikuistumisen tuen poikkihallinnollista kehittämistä on edistetty toimintakulttuurisena muutoksena kentän toimijoiden kanssa. Linjattava loppukaudelle.

Lapsiperheköyhyyden ehkäisy: Ministerityöryhmä on kuullut asiantuntijoita. Hallitus on parantanut pienituloisten lapsiperheiden toimeentuloa mm. etuuskorotuksin sekä väliaikaisella epidemiatuella ja toimeentulotuen epidemiakorvauksella, ja on sitoutunut seuraamaan lapsiperheiden toimeentuloedellytysten kehitystä ja tekemään päätöksenteossa lapsivaikutusten arviointia.

Lasten ja nuorten mielenterveyden edistäminen: Mielenterveysstrategia julkistettiin helmikuussa 2020. Lasten ja nuorten osalta sen keskeisiä jo aloitettuja toimenpiteitä ovat psykososiaalisten menetelmien saatavuuden parantaminen koulujen ja oppilaitosten opiskeluhollossa sekä mielenterveysosaamisen vahvistamiseen kunnissa myönnettyt valtionavustukset. Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman yksi kolmesta painopisteestä on matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdepalvelujen kehittäminen, jota tehdään osana Tulevaisuuden sote-keskus-ohjelman toimeenpanoa.

Kiusaamisen ja yksinäisyyden vähentäminen: Toimenpideohjelma kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi on valmistunut. Ohjelman tavoitteena on nollatoleranssi kiusaamiselle, häirinnälle, sosiaaliselle syrjinnälle ja väkivallalle kouluissa ja oppilaitoksissa. Ohjelma on valmisteltu poikkihallinnollisena yhteistyönä OKM:n, STM:n, OM:n ja SM:n välillä. Ohjelman toimeenpano on käynnissä. Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelma on valmistunut vuoden 2019 lopulla.

Sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus: Ministerityöryhmä on kuullut asiantuntijoita. Lapsistrategia ja väestöselvitys muodostavat kehyksen toiminnalle.

Ministerityöryhmän työ on edennyt pääosin suunnitelman mukaisesti. Koronapandemia on aiheuttanut merkittäviä haasteita ja ongelmia erityisesti lasten ja nuorten hyvinvoinnille. Siksi hallitus on tehnyt merkittäviä panostuksia koronatilanteesta johtuvien haittavaikutusten lieventämiseksi lasten ja nuorten kasvu- ja elinoloille, kuten lasten ja nuorten hyvinvointipaketin.

4 Oikeusvaltion kehittämisen ja sisäisen turvallisuuden ministerityöryhmä

Koronaepidemiasta johtuvista ajoittaisista aikataulu- ja henkilöstöressurssihaasteista huolimatta hallitusohjelman tavoitteiden mukaisten toimenpiteiden toteuttaminen on edennyt. Osa tavoitteisiin liittyvistä toiminnoista on jo valmistunut ja merkittävä osa valmistuu vuoden 2021 aikana. Toimenpiteiden varsinainen toimeenpano on useiden tavoitteiden osalta käynnistymässä, sillä hallitusohjelmakauden alkupuoliskolla on valmisteltu tavoitteeseen liittyviä toimintaohjelmia, selontekoja, selvityksiä ja hallituksen esityksiä.

Ministerityöryhmän toimialaan kuuluvat strategiset kokonaisuudet ja niihin liittyvät toimenpiteet tukevat koronavirusepidemiasta selviytymistä. Valmistelussa on pystytty ottamaan nopealla aikataululla huomioon epidemian aikana nousseita yhteiskunnallisia haasteita kuten demokratian, osallisuuden ja turvallisuuden tunteen vahvistaminen, eriarvoisuuden ja haavoittuvassa asemassa olevien huomioiminen, perus- ja ihmisoikeuksien vahvistaminen sekä kansalaisten ja yritysten ylivelkaantumisen torjunta. Koronaepidemian vuoksi toteutetut rajoitustoimet ovat vaikuttaneet oikeusturvan oikea-aikaiseen saatavuuteen. Oikeushallinnossa ruuhkien purkamisen on arvioitu kestävän ainakin vuoden 2021. Turvallisuusviranomaisten operatiivinen toimintakyky on säilynyt koronan aikana yleisesti ottaen hyvänä.

Ministerityöryhmän tehtäväalueeseen sisältyvien kokonaisuuksien toimenpiteet ovat pääosin riittäviä. Sisäisen turvallisuuden toimintaympäristössä on kuitenkin tapahtunut vaikeasti ennakoitavissa olevia muutoksia. Poliisin ja oikeuslaitoksen toimijoiden toimintakyvyn säilyttäminen vaatii yhteiskuntaa vastaamaan uudenlaisiin haasteisiin sekä varautumaan edelleen monimutkaistuviin turvallisuustilanteisiin ja oikeuskysymyksiin.

Hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi, että oikeudenhoidon riittävät resurssit turvataan ja oikeudenkäyntien kokonaiskestoa lyhennetään. Tuomioistuinten resurssitilannetta on pyritty parantamaan hallituskaudella, mutta jo pitkään jatkunut krooninen aliresursointitila on voimakkaasti heikentänyt tuomioistuinten mahdollisuuksia käsitteilyaikojen lyhentämiseen. Myös julkiseen oikeusapuun kohdistuu resurssien puutteen vuoksi paineita henkilöstöressurssien vähentämiseen. Kuitenkin kansalaisten oikeussuojan saatavuus julkisessa oikeusavussa tulee turvata sekä tuomioistuinkäsittelyssä että ulkoprosessuaalisissa asioissa.

Ministerityöryhmälle on vastuuministeriöiden toimesta tuotu tietoon, että hallitusohjelmataavoitteiden saavuttaminen edellyttää määrärahalisäyksiä. Nämä tulevat käsiteltäväksi JTS-käsittelyn osana mutta ministeriryhmä on tunnistanut niiden merkityksen hallitusohjelman toteutumiselle.

Lisäksi ministerityöryhmä esittää, että valmistellaan esiselvitys ulkomaalaislain kokonaisuudistuksen tarpeesta ja muodosta kuluvan hallituskauden aikana. Toimenpide liittyy hallitusohjelman tavoitteeseen lainsäädännön laadun parantamisesta. Ulkomaalaislakiin on tehty paljon muutoksia ja se on tämän johdosta varsin sirpaleinen.

5 Työllisyyden edistämisen ministerityöryhmä

Hallitusohjelmassa vuonna 2019 asetetun tavoitteen mukaan työllisyysasteen tulisi nousta 75 prosenttiin vuoteen 2023 mennessä. Tämä edellyttää politiikkatoimia, jotka lisäävät työllisten määrää 60 000 henkilöllä. Keskeinen peruste hallituksen tavoittelemalle työllisyyden kasvulle on Suomen julkisen talouden ja hyvinvointivaltion kestävyysparantaminen.

Työllisyysaste nousi 73 prosenttiin vuonna 2019, mutta koronakriisissä käyttöön otettujen rajoitus- ja sulkutoimien aiheuttaman taantumana myönteinen kehitys päättyi. Lomautettujen määrä nousi keväällä 2020 erittäin nopeasti, ja työttömyysaste kääntyi kasvuun. Työllisyysasteen trendiluku oli joulukuussa 71,8 prosenttia ja työttömyysasteen trendiluku 8,2 prosenttia. TEM:n ennusteen mukaan pitkäaikaistyöttömyyden odotetaan lisääntyvän vuosina 2021–2022, ja työllisyysasteen laskevan vuoteen 2021 asti, jonka jälkeen se alkaa taas nousta. Vuonna 2022 työllisyysaste olisi ennusteen mukaan 71,6 prosenttia eli selvästi matalampi kuin ennen kriisiä. Työttömyysasteen ennustetaan olevan ensi vuonna 8,2 prosenttia ja laskevan tämän jälkeen 7,8 prosenttiin vuonna 2022.

Hallitus toteutti keväällä 2020 työmarkkinajärjestöjen ehdottamia määräaikaista toimenpiteitä yritystoiminnan, työllisyyden ja toimeentulon turvaamiseksi koronakriisissä. Määräaikaista toimia jatkettiin vuoden 2020 loppuun saakka, ja eräitä toimeentulon turvaamiseksi toteutettuja toimia on jatkettu edelleen vuonna 2021. Toimenpiteiden ansiosta yritykset ovat kyenneet säilyttämään työpaikkoja koronakriisissä.

Hallitus teki syksyn 2020 budjettiriihessä päätöksiä ja linjauksia, jotka yhdessä aiempien työllisyyttä kasvattavien päätösten kanssa tavoittelevat työllisyyden nostamista 31 000–36 000 lisätyöllisellä vuoteen 2029 mennessä. Työllisyysvaikutuksiltaan merkittävimmät päätökset ovat pohjoismainen työvoimapalvelumalli, vuonna 2020 voimaan tullut työttömyysturvan lisäpäiväoikeuden alaikärajan nosto, oppivelvollisuuden laajentaminen, varhaiskasvatusmaksujen alentaminen, palkkatuen uudistus. Niiden lisäksi on päätetty toimet yli 55-vuotiaiden työllisyysasteen nostamiseksi, ja perhevapaaudistuksen päälinjat on sovittu.

Syksyn riihessä hallitus myös päätti, että kuluvalle hallituskaudella tehdään päätökset, joilla saadaan 80 000 lisätyöllistä vuoteen 2029 mennessä. Toteutuessaan tavoite voisi

vahvistaa julkista taloutta noin 2 miljardilla eurolla. Seuraava osa työllisyystoimista linjataan puoliväliriihessä. Valmisteltavia toimia ovat mm. osatyökykyisten työllisyyden lisääminen, työvoimapalvelujen siirto paikallistasolle, työttömyysturvan kehittäminen, ohjaamotoiminnan kehittäminen, jatkuva oppiminen sekä kotouttaminen ja työperäinen maahanmuutto ja paikallisen sopimisen jatkotyö. Näiden lisäksi 80 000 lisätyöllisen tavoitteen saavuttaminen edellyttää uusia politiikkatoimia.

Talouspolitiikan arviointineuvosto on tammikuussa todennut, että vaikka arviointiin liittyy jonkin verran epävarmuutta, syksyllä 2020 päätetyt toimenpiteet yhdessä hallituksen aiemmin tekemien työllisyyttä kasvattavien päätösten kanssa ovat lähellä tavoitetta työllisyyden lisäämiseksi 30 000 hengellä. Laskelmissa ei kuitenkaan ole otettu huomioon toimenpiteitä, joilla on työllisyyttä alentava vaikutus. Arviointineuvosto toteaa, että jos hallitus pyrkii saavuttamaan tavoitteensa lisätä työllisyyttä 60 000 hengellä kautensa loppuun mennessä tai 80 000 hengellä vuosikymmenen loppuun mennessä, sen on arvioitava myös muiden työhön osallistumispäätöksiin suoraan vaikuttavien toimenpiteiden työllisyysvaikutuksia. Tällaisia toimenpiteitä ovat arviointineuvoston mukaan muun muassa tuloverotuksen, sosiaaliturvan ja muiden tulonsiirtojen muutokset.

6 Sote-ministerityöryhmä

Sote-uudistus Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmaan on kirjattu hallituskaudella tehtävä sosiaali ja terveystalouden rakennemuutos. Hallitus käynnisti 4.7.2019 sote-uudistuksen valmistelun nimeämällä sote-ministerityöryhmän ohjaamaan hallitusohjelmassa määritellyn sosiaali- ja terveystalouden rakennemuutoksen toteuttamista hallitusohjelmassa kohdassa 3.6.1 tarkoitetulla tavalla.

Hallitus on antanut esityksensä eduskunnalle 8. joulukuuta 2020. Hallitus esittää hyvinvointialueiden perustamista sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisen uudistamista. Ehdotuksen mukaiset hyvinvointialueet perustettaisiin mahdollisimman pian lakien hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen. Lait tulisivat voimaan porrastetusti, osa 1. heinäkuuta 2021 ja viimeiset 1. tammikuuta 2023. Osana uudistamistyötä tehdään lainsäädäntöön sote-uudistusta koskevasta lainsäädännöstä johtuvat tekniset muutokset. Lisäksi tehdään Uudenmaan erillisratkaisuun liittyvä tietojohtamista koskeva sisällöllinen täydennys. Tämän mittavan lakien valmistelutyön työnimenä on ollut "Sote100". Sote100-lakipaketti on lausuntokierroksella 1.2.–26.2.2021, jonka jälkeen lakipaketti viimeistellään ja HE annetaan eduskunnan käsittelyyn kevään 2021 aikana.

Sote-ministerityöryhmä on onnistuneesti valmistellut Marinin hallituksen keskeistä sote-projektia ja vienyt sen annetussa aikataulussa eduskunnan käsiteltäväksi. Lisäksi sote-ministerityöryhmä on käsitellyt myös perhe- ja perustaloudministerin toimialaan kuuluvia muita ajankohtaisia asioita, kuten COVID19-pandemiaan liittyviä kysymyksiä sekä hoitotakuuta.

7 Ilmasto- ja energiapolitiinen ministerityöryhmä

Ilmasto- ja energiapolitiinen ministerityöryhmä on edistänyt hallituskauden ensimmäisellä puoliskolla hallitusohjelman keskeisten hankkeiden toteutusta painopiste-alueellaan ja hallitus on toteuttanut tähän mennessä mm. seuraavat keskeiset toimet (ks. myös LIITE 1):

- Energiaverouudistus, jossa lämmityspolttoaineiden veroa korotettiin, alennettiin yhdistetyn sähkön ja lämmön tuotannon verotukea, alennettiin sähköveroluokan II veroa EU:n vähimmäisverotasolle ja luovutaan vaiheittain energiaintensiivisille yrityksille maksettavasta polttoaineiden energiaveron palautuksesta.
- Fossiilittoman liikenteen tiekartta, liikenteen työsuhde-etujen verotuksen uudistus, kaasukäyttöisten kuorma-autojen hankintatuki, romutuspalkkio-kampanja, kävelyn ja pyöräilyn investointiohjelma, joukkoliikenteen ilmasto-perusteinen tuki ja tuet uusien raideyhteyksien valmisteluun.
- Uusi energiakorjausten avustus vuoden 2020 alusta alkaen, uudet avustukset asuinkiinteistöjen ja kuntien kiinteistöjen öljylämmityksestä luopumiseen sekä veloitteet sähköajoneuvojen latauspisteistä ja latauspistevalmiuksista rakennuksissa.
- Teollisuuden kanssa laaditut vähähiilitiekartat. Ilmastorahasto teollisuuden vähähiilisyyden vauhdittamiseen ja ilmastonmuutoksen torjumiin. Energiatuet ja tuki kivihilestä irtautumiselle, joilla edistetty puhdasta energiantuotantoa.
- Uudet omistajapolitiiset linjaukset Metsähallitukselle, tuhkalannoituksen tuen laajentamien turvemaille ja joutoalueiden metsityksen tuki.
- Luonnon monimuotoisuutta vahvistavat Helmi-elinympäristöohjelma, metsiensuojelunohjelma METSON lisärahoitus, NOUSU-vaelluskalaohjelma sekä SOTKA-lintukosteikko-ohjelma
- Kiertotalouden strateginen ohjelma, joka edistää kiertotalousmarkkinoita ja -palveluita ja osaamista.

Strategiset kokonaisuudet ja toimenpiteet ovat edenneet hallitusohjelman mukaisesti, mutta korona on hidastanut muutamien valmistelua. Jo toteutetuilla toimilla saavutetaan

ja luodaan edellytyksiä päästövähennyksille, vahvistetaan luonnon monimuotoisuutta, edistetään kiertotaloutta sekä tuetaan kestävää asumista ja rakentamista.

Merkittävä ilmastotoimia nopeuttava päätös on ollut Suomen kestävän kasvun ohjelma, joka vauhdittaa EU:n elvytysrahoituksella investointeja ja vähentää kasvihuonekaasupäästöjä syksystä 2021 alkaen. Vihreän siirtymän osuus kokonaisuudessaan rahoituksesta on noin puolet eli noin 1040 miljoonaa euroa. Tavoitteena on vauhdittaa puhdasta energiantuotantoa, kuten aurinkovoimaa, merituulta, biokaasua ja hukkalämmön talteenottoa, investointeja vetyteknologiaan ja kiertotalouden demonstraatiolaitoksiin, kiinteistö- ja rakennusalan ympäristöratkaisujen vauhdittamista sekä öljylämmityksestä luopumista sekä sähköisen liikenteen latausinfrastruktuurin tukemista. Investoinnit vähentävät potentiaalisesti päästöjä merkittävästi, arvion mukaan vähintään kolme miljoonaa tonnia vuodessa. EU:n oikeudenmukaisen siirtymän rahastolla (JTF) edistetään reilua siirtymää vähähiiliseen yhteiskuntaan.

Hiilineutraaliustavoite 2035 ja sen toimeenpano ovat jo ohjanneet toimialojen, yritysten, kuntien ja muiden toimijoiden ilmastotavoitteiden ja -toimien valmistelua sekä vahvistaneet kansainvälisesti Suomen maakuvaan vahvana ilmastotoimijana. Teollisuuden ja muiden toimialojen vähähiilitiekartoissa on löydetty merkittäviä päästövähennysmahdollisuuksia. Puhtaiden ratkaisujen kysyntää ja tätä kautta Suomen vientimahdollisuuksia ja hiilikädenjäljen kasvua vauhdittavat Kiinan, Japanin, Kanadan, Etelä-Afrikan ja Iso-Britannian hiilineutraaliussitoumukset sekä Yhdysvaltain palaaminen Pariisiin sopimukseen.

Fossiilittoman liikenteen tiekartta päästöjen puolittamiseksi viedään valtioneuvoston käsittelyyn keväällä 2021. Lisäkeinoista liikenteen päästövähennystavoitteiden aikaansaamiseksi päätetään syksyllä. Turpeen osalta ratkaisut lattiahintamekanismista ja tuesta alan toimijoille tarvitaan kevään aikana. Esitys luonnonsuojelulaista annetaan syysistuntokaudella.

Hallitusohjelman hiilineutraalius 2035 tavoite ja sitä vastaavat päästövähennystavoitteet kirjataan syyskuussa valmistuvaan esitykseen ilmastolain uudistamisesta. Myös Euroopan unioni on päivittänyt ilmastotavoitteitaan. EU:n uuteen ilmastolakiin sisällytetään vähintään 55 % nettopäästövähennystavoite vuodelle 2030 ja tavoitetta vastaavat ilmasto ja energialainsäädäntöaloitteet annetaan kesäkuussa 2021, sisältäen päästökaupan uudistamista koskevat esitykset.

Liite 1: Hallituksen tekemät ilmastopäätökset

Energia

- **Energiaverouudistus**, joka tuli voimaan vuoden 2021 alusta:
 - Lämmitys-, voimalaitos- tai työkonekäyttöön tarkoitettujen polttoaineiden eli kevyen ja raskaan polttoöljyn, biopolttoöljyn, nestekaasun, kivihiilen ja maakaasun veron korotus 2,7 euroa megawattitunnilta sekä turpeen ja mäntyöljyn energiaveroon tehty vastaava korotus.
 - Yhdistetyn sähkön ja lämmön tuotannon verotuen alennus poistamalla laskentasääntö, jolla alennetaan tuotannossa verotettavaa lämpö määrää ja siten lämmön tuotantoon käytettyjen polttoaineiden veroa.
 - Sähköveroluokan II veroa alennus 0,69 sentistä EU:n vähimmäisverotasolle 0,05 senttiin kilowattitunnilta.
 - Energiaintensiivisille yrityksille maksettavasta polttoaineiden energiaveron palautuksesta luovutaan vaiheittain vuosina 2021–2024 siten, että vuodelta 2025 yritykset eivät enää ole oikeutettuja palautukseen.
- **Investointituki kivihiiltä korvaaville energiahankkeille vuosina 2020–2025.** Valtioneuvosto antoi asetuksen 19.3.2020. Asetus on voimassa 31.12.2025 asti. Tuen tavoitteena on edistää vapaaehtoista, nopeutettua luopumista kivihiilen käytöstä vuoden 2025 loppuun mennessä. Tukiohjelmalle on julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2020–2021 yhteensä 90 milj. euroa.
- **Kaukolämmön, kaukojäähdytyksen ja veden kulutuksen mittausta ja kulutukseen perustuvaa laskutus.** Huoneistokohtaisesta vedenmittauksesta ja kaukolämmön ja -jäähdytyksen mittauksesta etäluettavaa, em. kulutuksesta laskutus mitatun kulutuksen mukaan, ja energian ja veden käyttäjille tulee toimittaa kattavasti tietoa kulutuksesta ja laskutuksesta.
- **Ilmastorahasto Oy:n perustaminen.** Valtion kehitysyhtiö Vake on 21.12.2020 muutettu yhtiöjärjestyksen muutoksella Ilmastorahasto Oy:ksi. Ilmastorahasto Oy on valtion omistama erityistehtäväyhtiö, jonka toiminta keskittyy ilmastomuutoksen torjumiseen, teollisuuden vähähiilisuuden vauhdittamiseen ja digitalisaation edistämiseen.

- **Toimialojen vähähiilitiekartat.** Yhteensä 13 toimialaa valmisteli oman tiekarttansa. Tiekarttojen avulla on saatu tarkempi käsitys hiilineutraaliin Suomeen siirtymiseksi tarvittavien toimenpiteiden mittakaavasta, kustannuksista ja edellytyksistä.

Liikenne

- **Liikennepolttonesteiden, kuten moottoribensiinin, dieselöljyn ja niitä korvaavien biopolttoaineiden valmisteveron korotus.** Nestemäisten polttoaineiden valmisteverojen muutos tuli voimaan 1.8.2020. Fossiilisen moottoribensiinin vero nousi 5,71 senttiä litralta ja fossiilisen dieselöljyn 6,46 senttiä litralta.
- **Parafiinisen dieselöljyn vähitellen perusteettomaksi muuttuneesta laatu- ja veronalennuksesta luovutaan vaiheittain.** Kyseinen alennus poistettaisiin niin fossiiliselta kuin uusiutuvalta parafiiniselta dieselöljyltä. Samalla **poistettiin etanolidieselin vastaavanlainen laatu- ja veronalennus.** Laki tuli voimaan 1.1.2021.
- **Puhtaiden ajoneuvohankintojen hankinnan edistäminen julkisissa hankinnoissa,** esitys eduskuntaan kevään 2021 aikana.
- **Sähköisen liikenteen ja biokaasun liikennekäytön infrastruktuurituki.** Asetus uudistettiin vuonna 2020 ja liikenteen infrastruktuuritukien määrärahaa nostettiin 3 miljoonasta eurosta 5,5 M€ miljoonaan euroon vuodessa vuonna 2021 (TEM).
- **Kaasukäyttöisten kuorma-autojen hankintatuki,** 1 miljoonaa euroa/vuosi vuosille 2020–2021. Hankintatukea voi hakea 1.12.2020–30.11.2022 välisenä aikana.
- **Henkilöautojen romutuspalkkio.** Uusi laki tuli voimaan 1.12.2020 ja kampanja on voimassa 1.12.2020–31.12.2021. Valtion varoista varattu yhteensä 8 miljoonaa euroa romutuspalkkioon käytettäväksi.
- **Valtioneuvoston periaatepäätökset lento- sekä meri- ja sisävesiliikenteen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisestä** keväällä 2021.
- **Kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelman** mukaisesti vuonna 2020 kuntien hankkeisiin varattiin yhteensä 32,9 miljoonaa euroa ja vuonna 2021 avustuksia suunnataan 29,25 miljoonaa euroa.
- **Kävelyn ja pyöräilyn olosuhteita ja infran laatua kehitetään** myös valtion investointihankkeissa hallitusohjelman linjauksen mukaisesti. Vuonna 2020 valtion väyläverkolla tapahtuviin toimenpiteisiin on osoitettu 10 miljoonaa euroa.

- **Pyöräliikenteen suunnitteluohje** valmistui Väylän toimesta joulukuussa 2020. Suunnitteluohjetta jalkautetaan kaikille avoimen koulutuksen avulla maaliskuussa 2021.
- **Liikenteen työsuhde-etujen verotusta uudistettiin** ilmastonäkökulmasta 1.1.2021 alkaen. Sähköautojen verotusarvoa alennettiin ja sähköautojen latausetu vapautettiin verosta määräaikaaisesti. Työsuhdepolkupyörä säädettiin ensi kertaa verovapaaksi eduksi 1 200 euroon saakka vuodessa. Työsuhde-matkalipun verovapautta korotettiin ja yksinkertaistettiin ja liikkumispalvelupaketit otettiin mukaan.
- **Ilmastoperusteinen tuki joukkoliikenteeseen**, vuosina 2020 ja 2021 yhteensä 40 miljoonan euroa. MAL-sopimusten mukaisesti tuesta ohjataan suurille kaupunkiseuduille vuosittain 7 miljoonaa euroa, eli kevään 2021 valtionavustushaussa yhteensä 14 miljoonaa euroa. Vuoden 2021 osalta 3 miljoonaa euroa on lisäksi varattu keskisuurten kaupunkiseutujen MAL-sopimukseen perustuvaksi tueksi. Ilmastoperusteista tukea kohdennetaan myös joukkoliikenteen kaikkien toimivaltaisten viranomaisten haettavaksi puhtaiden käyttövoimien ja kaluston edistämiseen sekä kulkutapa-osuuden kasvua ja seuranta edistäviin hankkeisiin. Vuodesta 2022 alkaen ilmastoperusteisesta tuesta 2 miljoonaa euroa käytetään junaliikenteen hankintoihin.
- **Joukkoliikenteen osalta suurille kaupunkiseuduille on vuosina 2018–2021 osoitettu lisärahoitusta** yhteensä 14 miljoonaa euroa. Lisärahoituksen avulla joukkoliikennetoimijat ovat muun muassa kehittäneet lippu- ja maksujärjestelmiään mm. lähimaksamiskokeiluilla ja rajapintojen kehittämishankkeilla. Lisäksi rahoituksella on edistetty liikenteen automaatiota.
- **Maaseudun henkilökuljetusten yhdistely** on otettu toimenpiteenä huomioon Liikenne12-suunnitelman valmistelussa sekä huhtikuussa julkaistavassa Liikennealan kestävän kasvun ohjelmassa.
- **Vähäliikenteisten rataosuuksien rahoitus** (mm. Heinävaara-Ilomantsi-rata, Saarijärvi-Haapajärvi). Vuoden 2021 talousarviossa päätettiin Saimaan kanavan sulkujen pidentämisestä.
- **ICT-alan ilmasto- ja ympäristöstrategia** julkistettiin 9.3.2021.
- **Logistiikan digitalisaatiostrategia** julkistettiin 20.10.2020. Strategian pohjalta valmistellaan valtioneuvoston periaatepäätös keväällä 2021.

Rakennukset ja rakennusten erillislämmitys

- **Energiakorjausten edistäminen avustuksilla vuosina 2020–2022.** Avustusta on voinut hakea ARAsta 2.1.2020 alkaen. Avustuksia myönnetään asuinrakennusten energiatehokkuutta parantaviin korjaushankkeisiin, alustavasti

yhteensä 20 miljoonaa euroa vuonna 2020 ja 40 miljoonaa euroa vuodessa vuosina 2021–2022.

- **Asuinkiinteistöjen öljylämmityksestä luopumisen avustus 1.9.2020 alkaen.** Avustusta voidaan myöntää öljylämmitysjärjestelmän poistamisesta ja lämmitysmuodon muuttamisesta aiheutuviin kustannuksiin, jotka ovat syntyneet 1.6.2020 jälkeen ja vuoden 2022 lopulle saakka. Avustusta myönnetään 4 000 euroa, kun pientalossa siirrytään kaukolämpöön, maalämpöön tai ilma-vesilämpöpumppuun. Muita lämmitysmuotoja avustetaan 2 500 eurolla. Avustuksiin on alustavasti varattu rahaa noin 28 milj. euroa.
- **Kuntien kiinteistöjen öljylämmityksestä luopumisen avustus 5.10.2020 alkaen.** Avustusta voi hakea öljylämmitysjärjestelmän poistamiseen ja lämmitysmuodon muuttamiseen kestävämmäksi niiden omistamissa kiinteistöissä. Avustuksen määrä on 25 prosenttia hyväksytyistä kustannuksista, kun kunta on liittynyt vapaaehtoiseen energiatehokkuussopimukseen. Muutoin avustus on 20 prosenttia. Yhteensä kuntien lämmitysremonttiavustukseen on varattu noin 15 miljoonaa euroa.
- **Senaatti-kiinteistöjen toimenpideohjelma mm. fossiilisesta öljylämmityksestä luopumiseksi** vuoteen 2024 mennessä.
- Uusi laki **sähköajoneuvojen latauspisteistä ja latauspistevalmiuksista rakennuksissa sekä rakennusten automaatio- ja ohjausjärjestelmistä.** Lailla pyritään parantamaan rakennusten energiatehokkuutta, lisäämään älykkään teknologian käyttöä rakennuksissa ja parantamaan sähköajoneuvojen latausmahdollisuuksia. Laki tuli voimaan 11.11.2020.
- **Taloyhtiöille myönnettävien latausinfra-avustusten** määrärahaa nostettiin 1,5 miljoonasta eurosta 5,5 miljoonaan euroon vuodessa vuonna 2021.
- Uudet **MAL-sopimukset.** MAL-sopimuksilla ohjataan asumisen, työpaikkojen ja palveluiden sijoittumista keskuksiin ja yhdyskuntarakenteen kestäville kulkumuodoilla hyvin saavutettaville alueilla. Toimenpiteillä edistetään vähähiilistä ja kestävästä yhdyskuntarakennetta ja sitä tukevaa liikennejärjestelmää
- **Puurakentamisen ohjelman avustushaut** puurakentamisen edistämiseksi.

Työkoneet

- **Työkoneiden vapaaehtoinen Green deal-sopimus** Teknisen Kaupan liiton kanssa syksyllä 2019. Sopimuksen tavoitteena on vähentää työkoneiden aiheuttamia hiilidioksidipäästöjä lisäämällä täyssähkökäyttöisten ja muiden vähäpäästöisten työkoneiden tarjontaa, kannustamalla niiden nykyistä laajempaan hyödyntämiseen ja tukemalla uusin ratkaisuin tai muilla tavoin työkoneiden aiheuttamien hiilidioksidipäästöjen vähentämistoimenpiteitä.

- **Päästötön työmaa vapaaehtoinen Green deal-sopimus.** Ympäristöministeriö, Senaatti-kiinteistöt sekä Espoon, Helsingin, Turun ja Vantaan kaupungit ovat allekirjoittivat 9.9.2020 vapaaehtoisesta green deal -sopimuksen työmailla syntyvien päästöjen vähentämiseksi. Sopimuksen tavoitteena on, että kaupunkien ja Senaatin työmaat ovat vuoden 2025 loppuun mennessä fossiilittomia, eli niillä ei käytetä fossiilisia polttoaineita. Lisäksi vuoteen 2030 mennessä työmailla käytettävistä työkoneista ja työmaiden kuljetuksista vähintään 50 prosenttia toimii sähköllä, biokaasulla tai vedyllä. Sopimuksen mukaisesti työmaiden päästöihin luetaan työkoneiden, sähkön, lämmityksen ja vaihteiden kuljetusten päästöt.

Jätehuolto

- **Jätelain uudistaminen.** Lain muutoksella laajennetaan biojätteen keräysvelvoitetta, nostetaan kierrätystavoitteita ja edistetään jätteen synnyn ehkäisyä. Hallituksen esitys annettu eduskunnalle 8.4.2021.

Maa- ja metsätalous

- **Metsähallitukselle uudet omistajapoliittiset** linjaukset vuosille 2020–2024.
- **Tuhkalannoituksen tuki** tuli voimaan 1.5.2020. Hiilensidontaa voidaan lisätä tuntuvasti metsien kasvua vahvistamalla.
- **Joutoalueiden metsityksen tuki.** Tuli voimaan 2021 alusta. Tukijärjestelmä maatalouskäytön ulkopuolelle jääneiden peltolohkojen ja käytöstä poistuneiden turvetuotantoalueiden metsittämiseen.
- Valtioneuvoston asetus **maankäyttösektorin ilmastotoimenpiteiden toteuttamisesta**, 1/2021.
- Tiekartta **ruokahävikin vähentämiseksi** ruokajärjestelmän jokaisessa vaiheessa valmistui vuoden 2021 alussa.
- **Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelma** 2020–2022,
- **Biokaasun ja kehittyneiden lannankäsittelymenetelmien investointituki**
- **Maatalouden ja maaseudun yritysten biokaasuun** liittyvien investointitukien määräaikainen korottaminen 2021–22 (osa elvytyspakettia)
- **Ilmatoruokaohjelma** valmistuu vuoden 2021 puolivälissä

Muut

- **Kuntien ja alueiden kasvihuonekaasujapäästöjä vähentäville hankkeille toteutettu avustushaku 1.12.2020–28.2.2021.** Haussa oli jaossa kolme miljoonaa euroa.

